OIKEUSMINISTERIÖ 15.6.2018
Lainvalmisteluosasto
LsN Arja Manner

Lakivaliokunta
lav@eduskunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 16/2018 vp)

- **lisäselvitys lakivaliokunnalle**

1 Valinnanvapautta koskevien valitusten maksuttomuus hallintotuomioistuimissa

Valiokunnan pyytämä ehdotus tuomioistuinmaksulain muuttamisesta:

Laki
tuomioistuinmaksulain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään lain 5 §:ään uusi 1 a kohta seuraavasti:

5 §
Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaista maksua ei peritä:
. . .
1 a) asiassa, jonka asiakas on pannut vireille asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa annetun lain (/) 83 §:n 3 momentin perusteella;
. . .

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Perustelut:
Ehdotuksen mukaan pykälään lisättäisiin uusi 1 a kohta, jonka mukaan maksuttomia olisivat myös suoritteet asiakkaan vireille panemissa valinnanvapauslain 83 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa asioissa. Ehdotettu maksuttomuus koskisi oikeuden-

käyntiä hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa silloin, kun kyseessä on asiakkaan vireille panema asia, jossa valituslajina on hallintovalitus.

Pykälän 1 kohdan mukaan oikeudenkäyntimaksua ei peritä yksityishenkilön vireille panemissa sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) eikä terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettua palvelua tai etuutta koskevissa asioissa. Asiaryhmä on säädetty maksuttomaksi sen vuoksi, että näissä asioissa on usein kyse perusturvaan liittyvistä sosiaalihuollon etuuksista ja kunnan peruspalveluista. Ehdotettu uusi 1 a kohta täydentäisi tätä sääntelyä.

Valinnanvapauslaissa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan mahdollisuudesta valita palveluntuottaja, kun kyse on suoran valinnan palveluista, maakunnan liikelaitoksen tarjoamista palveluista sekä asiakassetelillä tai henkilökohtaisella budjetilla saatavista palveluista.

Asiakkaalla tarkoitettaisiin valinnanvapauslain 2 §:n 1 kohdan mukaan maakunnan asukkaita ja muita henkilöitä, joille maakunnan on lakiin perustuen järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Valinnanvapauden toteuttamiseksi asiakas voisi saada asiakassetelin, jolla pykälän 10 kohdan mukaan tarkoitettaisiin asiakkaalle annettua sitoumusta korvata asiakkaan valitseman palveluntuottajan antaman palvelun kustannukset asiakassetelillä määrättyyn arvoon asti. Henkilökohtainen budjetti olisi pykälän 11 kohdan mukaan asiakkaalle hänen palveluntarpeensa sekä palvelujen kustannusten perusteella myönnetty sitoumus korvata palveluja asiakkaan valitsemien palveluntuottajien tuottamina maakunnan liikelaitoksen ennalta määräämään arvoon asti.

Muutoksenhausta asiakasta henkilökohtaisesti koskevaan hallintopäätökseen säädettäisiin 83 §:n 3 momentissa. Muutoksenhaun ensi vaiheena olisi oikaisuvaatimus viranomaiselle. Tähän päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi 83 §:n 4 momentin hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Valinnanvapauslain 83 §:n 3 momentissa tarkoitetut valitukset voisivat koskea lähinnä asiakkaan asiakasseteliä tai hänen henkilökohtaista budjettiaan. Asiakkaan vireille panema hallintovalitus voisi koskea myös päätöstä siitä, saako hän perustellusta syystä vaihtaa palveluntuottajaa tai tämän palveluyksikköä ennen valinnanvapauslain 20 §:n 4 momentissa, 21 §:n 2 momentissa ja 22 §:n 2 momentissa säädettyä kuuden kuukauden määräaikaa.

2 Valinnanvapauslain vaikutus hallintotuomioistuinten resursseihin

Valitusten määrään vaikuttaa se, millaisissa asioissa ja kuinka paljon valinnanvapauslain nojalla tehtäisiin valituskelpoisia hallintopäätöksiä. Valinnanvapauslaki tulisi ilmeisesti voimaan aikaisintaan 1.1.2020. Ennen valinnanvapauslain voimaantu-

loa on tarkoitus toteuttaa suoran valinnan palvelujen sekä asiakassetelin ja henkilökohtaisen budjetin pilotoinnit, joissa voisi tulla jonkin verran asioita hallintotuomioistuimiin. Piloteista saataisiin suuntaa antavaa käsitystä valituskelpoisten päätösten ja niitä koskevien valitusten määristä. Lisäksi perustuslakivaliokunta edellytti, että valinnanvapauslain voimaantuloa vaiheistetaan. Valinnanvapauslain soveltamista koskevat valitukset eivät siten vaikuttaisi hallintotuomioistuinten työmäärään täysimääräisesti vielä vuoden 2020 alusta lähtien. Pilottien ja vaiheistamisen kautta valinnanvapauslain soveltamisesta saataisiin tulkinnanvaraisia kysymyksiä linjaavia KHO:n ratkaisuja. Tämä yhtenäistäisi käytäntöjä ja osaltaan vähentäisi tulevaa valittamisen tarvetta.

Asioiden lukumäärän ja laadun perusteella voidaan tehdä arvioita resurssitarpeista, mutta tässä vaiheessa on vaikea arvioida valinnanvapauslain soveltamista koskevien valitusten ja hallintoriita-asioiden määrää hallintotuomioistuimissa. Resurssitarpeeseen vaikuttaa myös tuomioistuimen ratkaisukokoonpanon laajuus (hallinto-oikeudessa lähtökohtana kolme jäsentä). Resurssiarvioissa on tuomarin palkkausmenona sivukuluineen käytetty 80 000 euroa vuodessa ja kansliahenkilöstön osalta 40 000 euroa vuodessa.

Viime vuonna hallinto-oikeuksissa oli 519 henkilötyövuotta. Saman vuoden aikana hallinto-oikeudet ratkaisivat yhteensä 22 610 asiaa. Yhden henkilötyövuoden ratkaisukapasiteetti oli siten 43 asiaa. Jos uudet asiat vastaavat työmäärältään keskimääräistä asiaa, 100 asiaa edellyttäisi 2,3 henkilötyövuotta. Jos henkilöstöstä puolet olisi tuomareita ja puolet kansliahenkilökuntaa, keskimääräinen palkkausmeno olisi 60 000 euroa. Tällöin 100 asian vaatima määrärahatarve olisi 138 000 euroa ja yhden asian määrärahatarve 1 380 euroa.

Valinnanvapauslain soveltamista koskevat valitukset vaikuttavat resurssien tarpeeseen myös korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Määrärahat otetaan huomioon sen vuoden budjetissa, jonka aikana asioiden arvioidaan tulevan hallintotuomioistuinten käsiteltäviksi.